

Toteutettuja toimenpiteitä aikuisten osaamisen kasvattamiseksi ja aliedustettujen ryhmien osallistumisen lisäämiseksi

Tausta-ainestoa jatkuvan oppimisen parlamentaarisen uudistuksen linjauksiin

Alla olevaan listaan on koottu keskeisimpiä aikuisten koulutukseen osallistumista ja osallistumisen tasa-arvoista kohdentumista edistävät toimenpiteet. Lista ei ole kattava, vaan pyrkii luomaan kokonaiskuvaa siitä, miten moninaisia toimenpiteitä on toteutettu. Lisäksi listassa on esitetty vain toimenpiteitä, jotka periaatteessa ovat voineet vaikuttaa tarkasteltavana olevien vuosien osallistujarakenteeseen.

Tarjontaa koskevat toimet

- Noste-ohjelma, aikuisväestön ammatillisen osaamisen ja tietoteknisten valmiuksien määräaikainen kehittämisohjelma vuosina 2003–2007. Tavoitteena vailla toisen asteen koulutusta olevien, työvoimaan kuuluvien ammatillisen osaamisen ja aktiivisen kansalaisuuden tukeminen.
- Ylempien ammattikorkeakoulututkintojen vakinaistaminen 1.8.2005 lähtien. Ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja edelsi vuosina 1.1.2002–31.7.2005 toteutettu määräaikainen ammattikorkeakoulun jatkotutkinnon kokeilu. Ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot ovat profiililtaan työelämän kehittämiseen tähtäviä tutkintoja, jotka lähtevät työelämän tarpeista ja niitä toteutetaan läheisessä yhteydessä työelämään.
- Avoimen korkeakouluopetuksen kehittäminen, mm. väylä- tai polkuopinnot tutkinto-opiskelijaksi, erilaiset tarjonnassa olevista tutkintojen osista muodostetut koulutuskokonaisuudet.
- Käyttäjryhmittäin kohdenneet opintosetelit vapaassa sivistystyössä vuodesta 2007 lähtien. Tavoitteena on koulutukseen osallistumisen kannalta aliedustettujen ryhmien osallistumisen kasvattaminen.
- Korkeakoulujen erikoistumiskoulutusten käyttöönotto vuonna 2015. Erikoistumiskoulutukset ovat korkeakoulututkinnon jälkeen suoritettavaksi tarkoitettuja, jo työelämässä toimiville suunnattuja ammatillista kehittymistä ja erikoistumista edistäviä koulutuksia. Niiden tavoitteena on tuottaa osaamista sellaisilla asiantuntijuuden aloilla, joilla ei ole markkinaehtoisesti toteutettua koulutusta.

- Nuorten aikuisten osaamisohjelma 2013–2018 ja maahanmuuttajien osaamisohjelma 2017–2018. Tavoitteena kouluttamattomien nuorten aikuisten ja maahanmuuttajien osaamisen kehittäminen.
- Lisärahoitukset osaajapulan helpottamiseksi muuntokoulutuksiin, tutkinnon osiin johtavaan koulutukseen ja ammatillisessa koulutuksessa tutkinnon osaa pienempiin kokonaisuuksiin vuosina 2017 ja 2018.
- Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen edellytyksiä tarjota avointa korkeakouluopetusta ja erikoistumiskoulutusta on vahvistettu. Lisäksi on mahdollistettu tutkinnon osien tarjonta täydennyskoulutuksena sekä tutkintoon johtavan koulutuksen järjestäminen tilauskoulutuksena kansalaisuudesta riippumatta.
- Ammatillisen koulutuksen reformin toteutus 1.1.2018 alkaen. Ammatillisen koulutuksen rahoituksen, ohjauksen, toimintaprosessien, tutkintojärjestelmän ja järjestäjäjärakenteen uudistaminen. Lait ammatillisesta peruskoulutuksesta ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta yhdistettiin uudeksi laiksi, jossa keskeisenä lähtökohtana on osaamisperusteisuus ja asiakaslähtöisyys. Lisäksi työpaikoilla tapahtuvaa oppimista ja yksilöllisiä opintopolkua lisättiin sekä sääntelyä purettiin. Tutkintoon johtava ammatillinen työvoimakoulutus siirrettiin opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle osaksi ammatillista koulutusta.
- Luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen siirto opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle vuonna 2018. Uudistuksella pyrittiin takaamaan se, että maahanmuuttajien koulutus muodostaa yhtenäisen jatkumon myös niille, joiden perustaidoissa on puutteita.
- Uuden koulutusmallin käynnistäminen erityisesti luku- ja kirjoitustaidon ja suomen kielen opiskeluun vapaan sivistystyön oppilaitoksissa vuonna 2018.
- Aikuisten perusopetuksen uudistaminen 2018 alusta lukien. Perusopetukseen valmistavan opetuksen ja aikuisten perusopetuksen rahoituksen muutokset vuoden 2017 alusta. Muutosten jälkeen rahoitus reagoi oppilasmäärien muutoksiin aikaisempaa nopeammin.
- Lisärahoitus jatkuvaan oppimiseen vuonna 2020. Kohdennus nopeavaikeuteisiin toimenpiteisiin osaajapulaan vastaamiseksi, heikot perustaidot omaavien osaamisen vahvistamiseen sekä ikääntyneiden työllistymisen helpottamiseen.
- Työvoimakoulutuksen soveltamisalan laajentaminen kattamaan myös keskeneräisten tutkintoon johtavien korkea-asteen AMK- tai yliopisto-opintojen loppuun saattaminen sekä vanhamuotoisen opistoasteen tutkinnon päivittäminen AMK-tutkinnoksi, kun työvoimapalvelulaissa säädetty opintojen kesto ja laajuutta koskevat reunaehdot täyttyivät. Toteutus vuosina 2003–2017.
- Työ- ja elinkeinohallinnon sekä työnantajien yhteisesti suunnitteleman ja rahoittaman työvoimakoulutuksen yhteishankintakoulutuksen tuotteistaminen kolmeksi toteutusmalliksi vuodesta 2008 alkaen. RekryKoulutuksella edistetään uuden osaavan työvoiman rekrytointia työnantajien tarpeisiin tilan-

teissa, joissa sellaista ei löydy valmiina avoimilta markkinoilta. Täsmäkoulutuksella turvataan olemassa olevan osaamisen kehittyminen ja työpaikkojen säilyminen esim. yritysten toiminnan muutostilanteissa tai lomautusten yhteydessä. Muutoskoulutuksella tuetaan irtisanottavien työntekijöiden uudelleen työllistymistä esim. äkillisten rakennemuutosten yhteydessä.

- Yhteishankintakoulutusten ja Further Educated with Companies (FEC)- sekä Kehittämiskoulutus (KEKO)-mallien käytön lisääminen vuodesta 2014 alkaen. Yritysten kasvua ja kansainvälistymistä tukevat hankinnat painopisteenä.
- Kotoutumiskoulutuksen toteutusmallin uudistaminen. Koulutussisältöjä painotettiin kieli- ja yhteiskuntaopintojen rinnalla aiempaa vahvemmin työelämään suuntaavaksi sekä ammatillisesti suuntautuneita osia sisältäväksi vuodesta 2016 alkaen.
- Määräaikainen lainmuutos, jolla mahdollistettiin työvoimakoulutuksena toteutetut korkea-asteen muuntokoulutusmallin pilotit (6 kpl), joissa mahdollistettiin toisen saman tasoisen tutkinnon (esim. AMK-tutkinnon) suorittaminen vuosina 2017–2019.
- Eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys, jossa ehdotetaan muutettavaksi julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettua lakia väliaikaisesti siten, että työvoimakoulutuksena voitaisiin hankkia nykyisen lisäksi korkeakoulututkintoon johtavia opintoja keskeytyneiden korkeakouluopintojen loppuun saattamiseksi, saman alan korkeakoulututkintoon johtavia opintoja henkilölle, jolla on opistoasteen tutkinto tai vastaavan tasoinen ulkomailta suoritettu tutkinto, sekä uuteen korkeakoulututkintoon johtavia opintoja henkilöasiakkaalle, joka on jo suorittanut korkeakoulututkinnon, jos henkilö voidaan aikaisemman tutkintonsa perusteella hyväksyä sellaiseen rajatulle kohderyhmälle suunnattuun koulutukseen, johon hakevien kelpoisuuden korkeakoulu on määritellyt erikseen, ja jos tutkinnon suorittamisen arvioidaan kestävän enintään 24 kuukautta. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2021, ja se olisi voimassa 30.6.2022 asti.

Etuksia koskevat toimet

- Aikuiskoulutustuen uudistaminen ja työttömien omaehtoinen koulutus vuodesta 2010 lähtien. Tavoitteena työmarkkinoilla olevan väestön osaamisen kehittämismahdollisuuksien tukeminen. Ensikertaisesti mahdollistettiin työttömien osallistuminen muuhun kuin työvoimakoulutukseen työttömyysturvaansa menettämättä. Työssä olevien aikuiskoulutustuki nostettiin työttömyysturvan tasoiseksi.
- Kotoutumislakiin vastaava mahdollisuus omaehtoisiiin opintoihin kotoutumisaikaisella työttömyysetuudella. Kotoutujien osalta myös yleissivistävät opinnot ovat mahdollisia.
- Työvoimakoulutuksen ja palkkatuen yhteiskäyttö työnhakijoiden osaamisen ja työllistymisen tukemiseksi vuodesta 2010 lähtien.

- Työttömyysetuudella tuetun omaehtoisen koulutuksen tukiajan keston pidentäminen 48 kuukauteen sellaisissa tapauksissa, jossa perusopetuksen suorittaminen muutoin jäisi kesken vuodesta 2017 lähtien.
- Mahdollisuus saada opintotukea myös muissa oppilaitoksissa kuin kansanopistoissa järjestettävään perusopetukseen 1.8.2017 alkaen.
- Työttömyysturvalakia muutettiin vuoden 2019 alusta siten, että 25 vuotta täyttäneen työnhakijan omaehtoiset opinnot eivät ole esteenä työttömyysetuuden maksamiselle, kun opintokokonaisuuden kesto on enintään 6 kuukautta. Opintojen tulee antaa antavat ammatillisia valmiuksia tai tukea yritystoimintaa. Opintojen aikana työnhakijalla on samat oikeudet ja velvollisuudet kuin muillakin työttömillä, eli hänen on muun muassa haettava ja oltava valmis ottamaan vastaan hänelle tarjottua työtä.
- Palkansaajan aikuiskoulutustuen uudistaminen 1.8.2020 alkaen tavoitteena kannustaa työntekoon opiskeluiden ohella sekä saada uusia käyttäjäryhmiä aikuiskoulutustuen piiriin.

Mainittujen lisäksi aikuiskoulutusta ja työvoimakoulutusta on kehitetty mm. rahoituksen, tulosohjauksen ja sääntelyn osalta useissa vaiheissa. Lisäksi hallinnonalojen työnjakoa on vuosien varrella täsmennetty ja muutettu. Aikuisten osaamisen kehittämiseen osoitettu julkinen rahoitus on niin ikään vaihdellut. Etenkin työvoimakoulutuksen osalta käytettävissä olevat hankintaresurssit ovat seuranneet yleistä työllisyyskehitystä.

Julkisesti tuetuilla toimilla ei ole ollut vaikutusta osallistumisasteen kasvuun ainakaan niin, että se näkyisi koko väestöä koskevassa tarkastelussa. On huomattava, että rakennetarkastelussa eri toimenpiteiden vaikutuksen häviävät etenkin, kun suurin osa osallistumisesta on yritysten henkilöstökoulutusta. Sitä koskevat vaihtelut ovat suhdanneherkkiä, ja suhteellisesti pienetkin muutokset heijastuvat kokonaisosallistumisasteeseen.